

COVID-19 İşletme Etki ve İhtiyaç Anketi

Anket sonuç raporu

TURKONFED

TUSIAD

31 Mart 2020

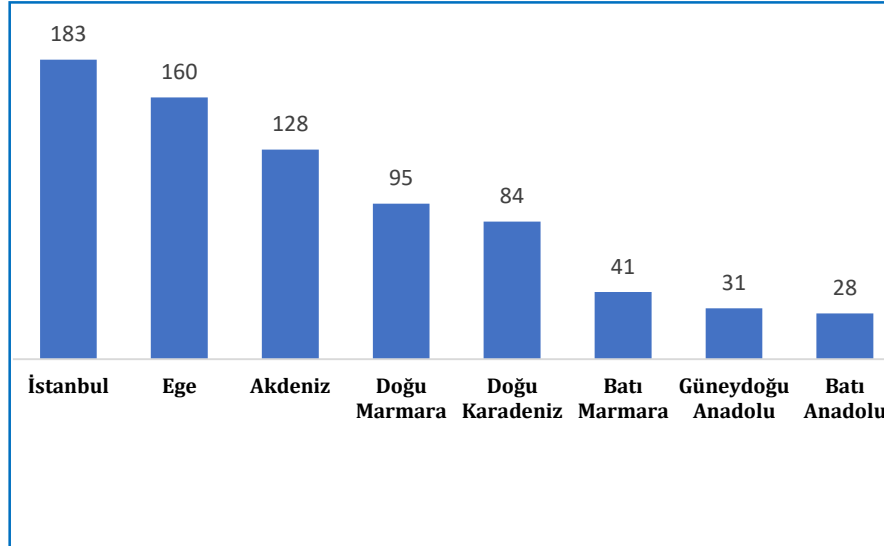
Özet bulgular *(11-27 Mart 2020 tarihleri arasındaki süreç için değerlendirme)*

- Hedefler için İş Dünyası Platformu, 23-27 Mart 2020 tarihlerinde çevrimiçi bir işletme anketi uygulamıştır. Ankete toplam 780 firma, Covid-19 krizinin işletmeler üzerindeki etkileri, krizin seyrine ilişkin öngörüler ve ne gibi tedbirlere ihtiyaçları bulunduğu hakkında 23 soru yanıtlamıştır. 282 firma (%36) mikro (1-9 aralığında çalışan), 256 firma (%33) küçük, 154 firma (%20) orta, 88 firma (%11) da büyük ölçeklidir.
- Covid-19 krizinin işletmeleri önemli bir oranda etkilediği görülmekte; ancak bölgeler, sektörler ve işletme ölçeği arasındaki farklar da dikkat çekmektedir. İşletmelerin %62'si, «büyük ölçüde etkiledi» derken, sadece %3'ü «hiç etkilemedi» yanıtını vermiştir.
- Covid-19 krizinin işletmeler üzerindeki etkisinin ne kadar süreceğine ilişkin genel bir konsensüs bulunmamaktadır. Genel olarak bakıldığında, %18 «henüz bir şey söylemek için erken» derken, %29'u 2020 ikinci çeyreği, %24'ü üçüncü çeyreği, %18'i de dördüncü çeyreği etkileyeceğini belirtmiştir.
- Firma cirolarında önemli düşüşler yaşanmıştır. Firmaların yarısından fazlasının cirosu %50'den daha fazla düşmüştür. Ciro düşüşlerinde bölgelere göre önemli farklılıklar dikkat çekmektedir. Güneydoğu Anadolu'da firmaların %71'i cirosunun yarıdan fazla düştüğünü söylerken, Batı Anadolu'da bu oran %32'dir.
- Covid-19 krizinin tedarik zincirleri üzerinde de önemli etkilerinin olacağı anlaşılmaktadır. Firmaların %51'i tedarik zincirleri «büyük ölçüde etkilenir»(1'den 4'e bir skalada 4) derken, katılımcıların %31'i de aynı skalada 3 olarak değerlendirmiştir.
- Covid-19 krizi bir çok firma tarafından ciddi bir tehdit olarak görülmekte ve stratejilerin gözden geçirilmesine neden olmaktadır. Firmaların %79'u Covid-19 krizinden dolayı 2020 stratejilerini ve faaliyetlerini yeniden gözden geçirmekte olduklarını belirtmiştir.
- Öte yandan, firmaların böyle bir krize stratejik hazırlık düzeyleri arasında önemli farklılıklar dikkat çekmektedir. Anket katılımcılarının %34'ü «İşletmenizin iş sürekliliği veya acil durum eylem planı var mı?» sorusuna «hiçbiri yok» yanıtını vermiştir.
- Uzaktan çalışma pratiği firmaların çoğu için mümkün değilken, sektörel ve bölgesel farklılıklar dikkat çekmektedir. Örneğin, uzaktan çalışabilme büyük firmaların %70'i için mümkünken küçük işletmelerde bu oran %32'ye düşmektedir.
- Firmaların çoğunluğunun günlük rutini kriz yönetimine kaymıştır. Ancak kriz yönetimi yapmak için gereken bilgiler yeterli değildir. Faaliyetleri tamamen duranların oranı büyük firmalarda %11 iken, küçük işletmelerde bu oran %36'dır. Kısmen kriz yönetimine geçmiş olanların oranı büyük firmalarda %61'e kadar yükselirken KOBİ'lerde yaklaşık %30'lar düzeyindedir.
- Firmaların %95'i krize yönelik tedbir almıştır. Ancak tedbirlerin niteliğinde farklılıklar bulunmaktadır. İş yerindeki hijyen koşullarını iyileştirme, %85'lik oranla neredeyse tüm firmaların aldığı tedbirlerin başında gelmektedir. Firmaların önemli bir kısmı tarafından alınan üç diğer tedbir ise iş yerinde ek koruyucu malzeme tedariki, iş seyahatlerinin iptali ve iş yerinde aynı anda bulunan çalışan sayısının azaltılması olmuştur.
- İşletmelerin önemli bir kısmı fatura/vergi/SGK ödemelerinde erteleme ve indirimleri ile finansal desteğe ihtiyaç duymaktadır. Anket katılımcılarının %80'i fatura/vergi/SGK ödemelerinde erteleme ve %77'i de vergi indirimlerine ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. KOBİ'lere finansal destek, kredi, çek ve borçlarda ertelemeler ise çoğunluk talep edilen diğer tedbirlerdir.
- Firmaların %59'u Covid-19 krizine karşı kontrolü dışındaki unsurlardan dolayı dezavantajlı konumdadır. Dezavantajlı konumda olan her 3 firmadan sadece 1'i krize karşı alınan önlemler açısından ortalamanın üstünde bir dayanıklılık sergilemektedir. Krize yönelik destek stratejilerini, firmaların dayanıklılık ve avantaj düzeylerine göre farklılaştırmak yerinde olacaktır.

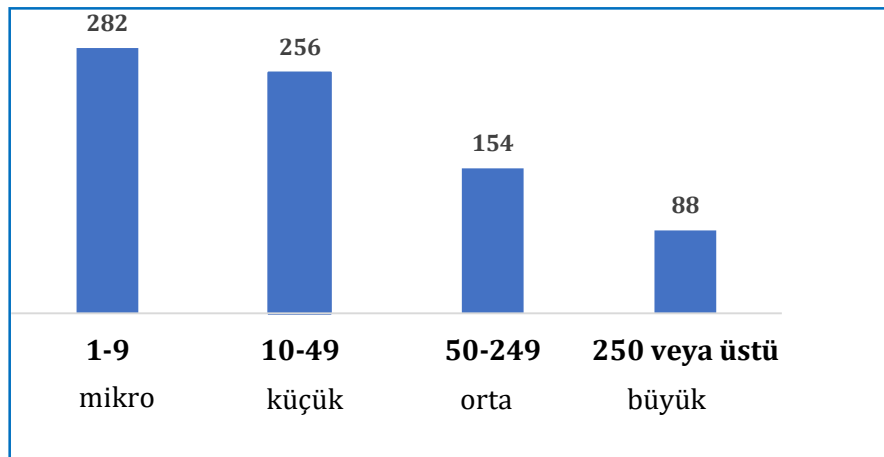
Ankete katılan işletmelerin tanımlayıcı özellikleri

- 23-27 Mart 2020 tarihlerinde Hedefler için İş Dünyası Platformu tarafından düzenlenen çevrimiçi ankette, 47 farklı ilde çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren işletmeler Covid-19 krizi sonucu ortaya çıkan etkileri değerlendirmiştir.
- Ankete toplam 780 firma katılmıştır. Türkiye'nin çoğu bölgesi temsil edilmekle beraber, 780 firmanın 183'ü (%23) İstanbul, 160'ı (%21) Ege, 128'i (%16) de Akdeniz bölgesinde yer almaktadır. **(Şekil 1)**
- Katılımcılar içinde ağırlıklı olarak mikro işletmeler ve KOBİ'ler bulunmaktadır. 282 firma (%36) mikro (1-9 aralığında çalışan), 256 firma (%33) küçük, 154 firma (%20) orta, 88 firma (%11) da büyük ölçeklidir. **(Şekil 2)**
- Anket katılımcılarının 333'ü (%43) üretim/imalat, 288'i (%37) hizmetler, 162'si (%20) de ticaret/perakende alanlarında faaliyet göstermektedir. **(Şekil 3)**
- Sektörler itibariyle bakıldığında ise oldukça çeşitliliğe sahip bir katılım göze çarpmaktadır: ilk 3 sektörün payı yüzde 33 düzeyindedir: inşaat (101), gıda ve içecek (91), tekstil ve hazır giyim (63). **(Şekil 4)**

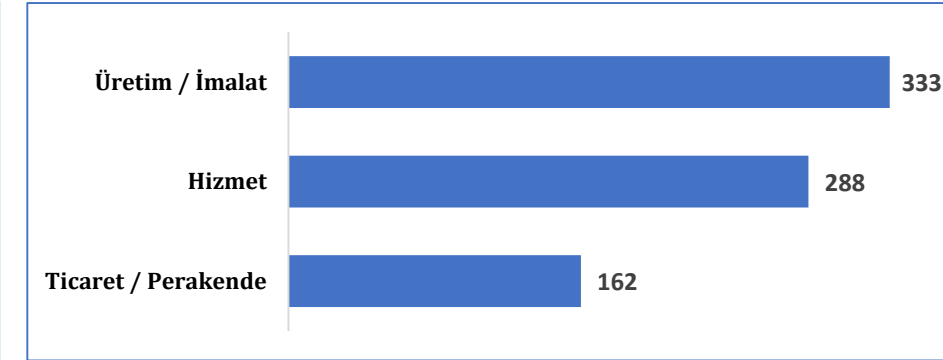
Şekil 1: Bölgelere göre dağılım

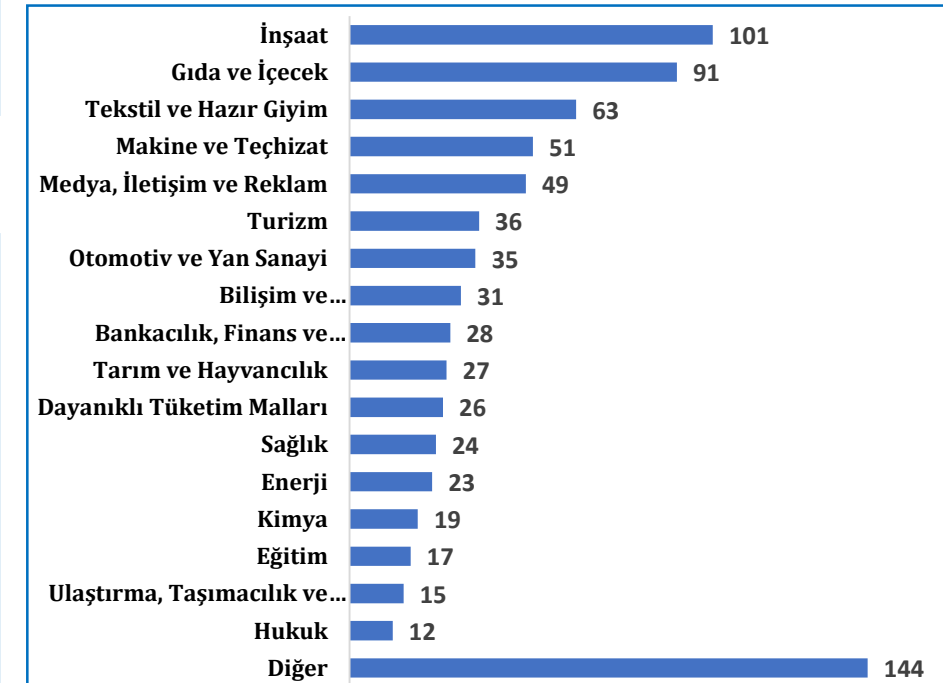
Şekil 2: İşletme ölçeğine (çalışan sayısına) göre dağılım

Şekil 3: Ana faaliyet alanlarına göre dağılım

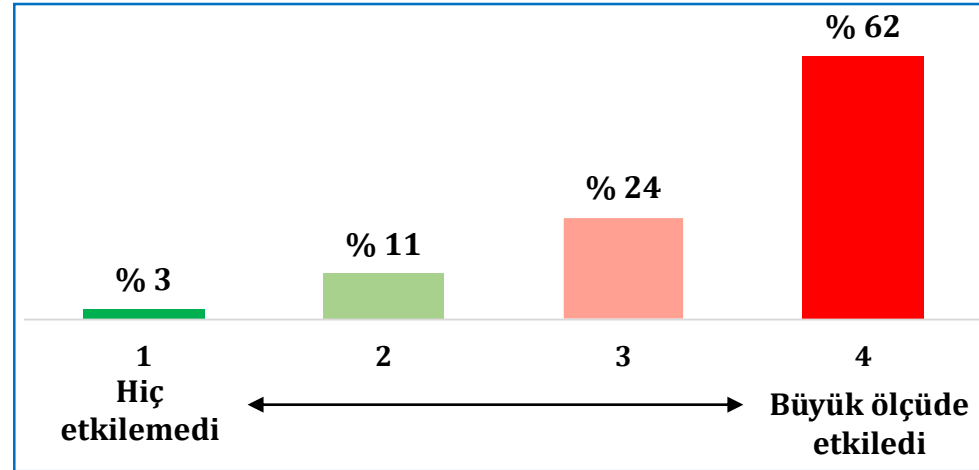
Şekil 4: Sektörel dağılım

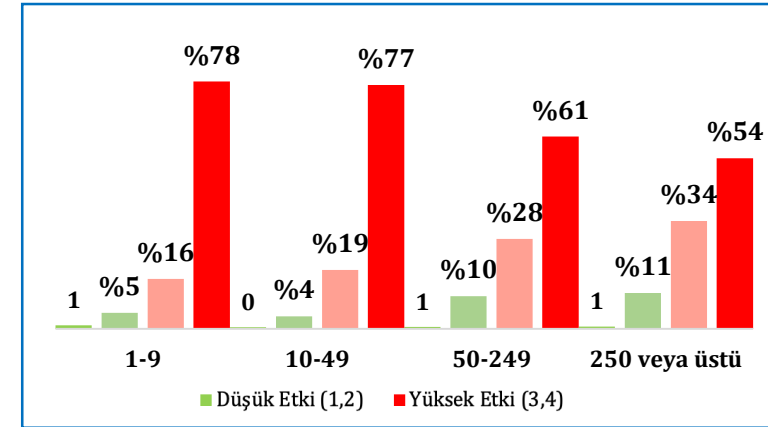
Covid-19 krizinin işletmeleri önemli bir oranda etkilediği görülmekte; ancak bölgeler, sektörler ve işletme ölçeği arasındaki farklar da dikkat çekmektedir.

- «Covid-19 işletmenizi ne derecede etkiledi?» sorusuna, katılımcıların hiç etkilemedi ve büyük ölçüde etkiledi skalasında 1'den 4'e yanıt vermeleri istenmiştir. İşletmelerin %62'si, «büyük ölçüde etkiledi» derken, sadece %3'ü «hiç etkilemedi» yanıtını vermiştir. **(Şekil 5)** Genel durum böyleyken, bölgeler, işletme ölçeği ve sektöre göre farklılıkların dikkat çektiği görülmektedir.
- Sanayi sektörünün gelişmiş olduğu bölgelerde etkilenme şiddetinin azaldığı görülmektedir. Öte yandan Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu ise en çok etkilenen bölgeler olarak öne çıkmaktadır. **(Şekil 6)**
- Tüm ana faaliyet alanlarında çoğunluk krizden büyük ölçüde etkilenmiştir. Fakat en çok etkilenen bölgelere detaylı olarak baktığımızda durum radikalleşebilmektedir. Akdeniz bölgesinde ticaret/perakende ve hizmet alanlarında, Güneydoğu Anadolu'da da üretim/imalat alanında faaliyet gösteren firmaların %95'ten fazlası krizden büyük ölçüde etkilenmiştir. **(Şekil 6.1)**.
- Firma ölçeği küçüldükçe etkilenme derecesi artmaktadır. Büyük ölçekli firmaların yüzde 54'ü büyük ölçüde etkilenirken bu oran mikro ve küçük ölçekli işletmelerde %78'dir. **(Şekil 7)**

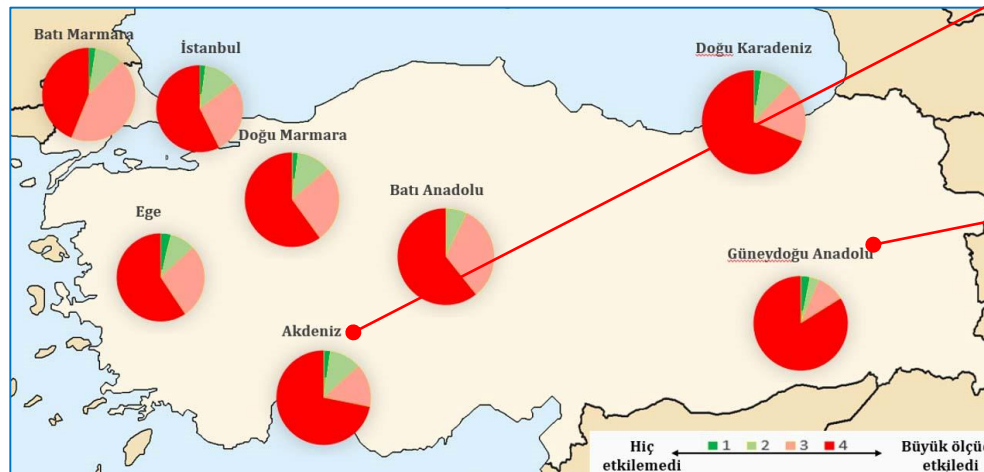
Şekil 5: «Covid-19 işletmenizi ne derecede etkiledi?» sorusuna yanıtlar, % (soru 1)

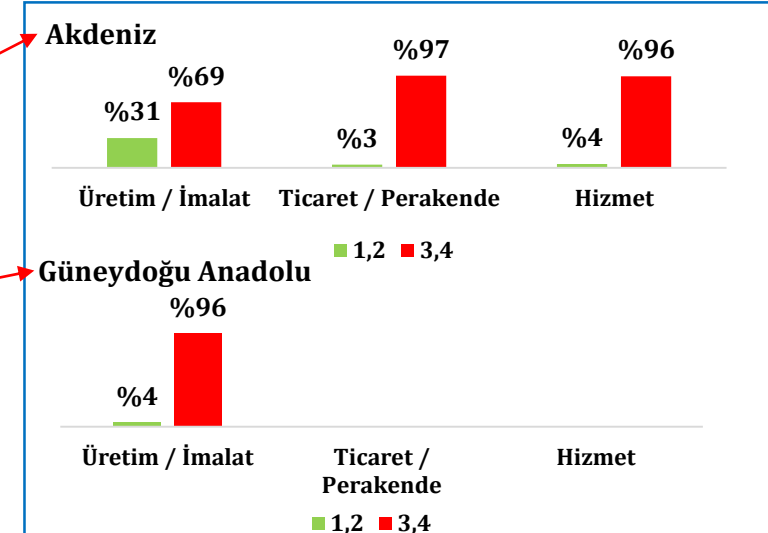
Şekil 7: Soru 1 yanıtı, ölçeğe göre dağılım, %

Şekil 6: Soru 1 yanıtı, bölgelere göre dağılım

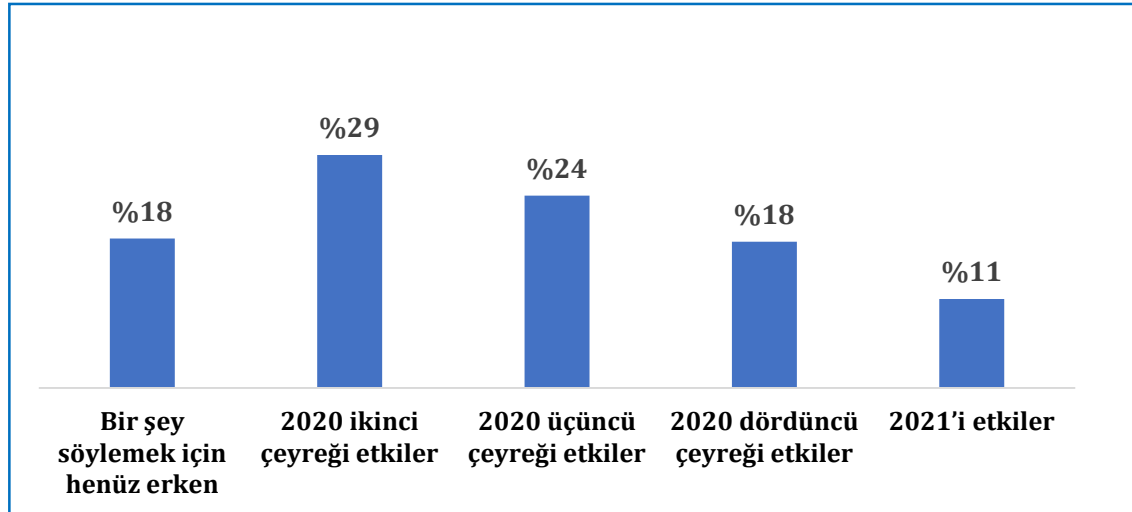
Şekil 6.1: Akdeniz ve G.Anadolu için Ana Faaliyetlere göre dağılım, %

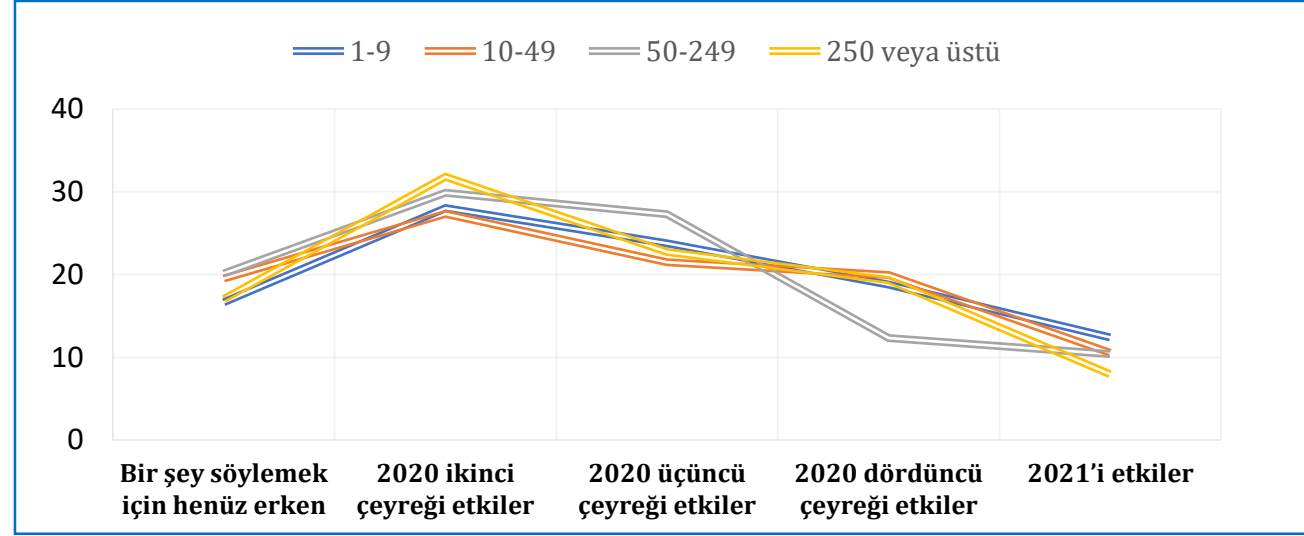
Covid-19 krizinin işletmeler üzerindeki etkisinin ne kadar süreceğine ilişkin genel bir konsensüs bulunmamaktadır.

- Krizin işletmeler üzerindeki etkisinin ne kadar süreceğine ilişkin öngörülerin anket katılımcıları arasında önemli farklılıklar göstermesi belirsizliğin düzeyi hakkında bir kanıt sunmaktadır. Genel olarak bakıldığında, %18 «henüz bir şey söylemek için erken derken», %29'u 2020 ikinci çeyreği, %24'ü üçüncü çeyreği, %18'i de dördüncü çeyreği etkileyeceğini belirtmiştir. Katılımcıların %11'i ise krizin etkilerinin 2021'de de görüleceğini düşünmektedir. (Şekil 8)
- Öngörüler farklı firma büyüklükleri üzerinden değerlendirildiğinde aynı belirsizlik karşımıza çıkmaya devam etmektedir. (Şekil 9)
- Sektörler arası ortalama öngörü, krizin etkilerinin ikinci çeyrektekenden itibaren azalacağı yönündeyken turizm sektörü üçüncü çeyreğinde de (yaz sezonu) etkisini göstereceğini belirtmektedir. (Şekil 10)

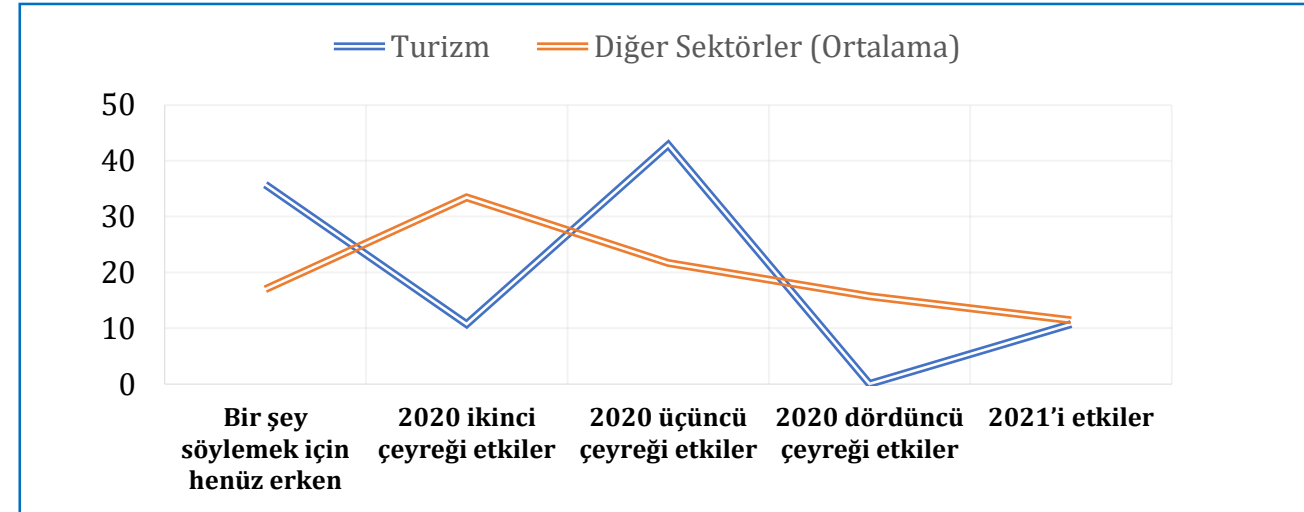
Şekil 8: «Covid-19 krizinin işiniz üzerine olan etkilerinin ne kadar uzayacağını tahmin ediyorsunuz?» sorusuna yanıtlar, % (soru 2)

Şekil 9: Soru 2 yanıtlar, firma ölçeğine göre öne çıkan farklılıklar,%

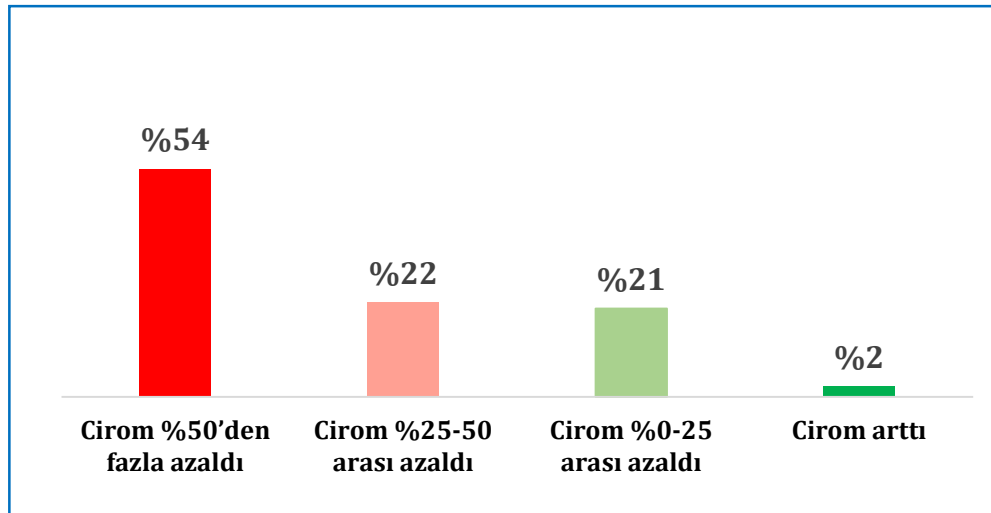
Şekil 10: Soru 2 yanıtlar, sektörlere göre öne çıkan farklılıklar,%

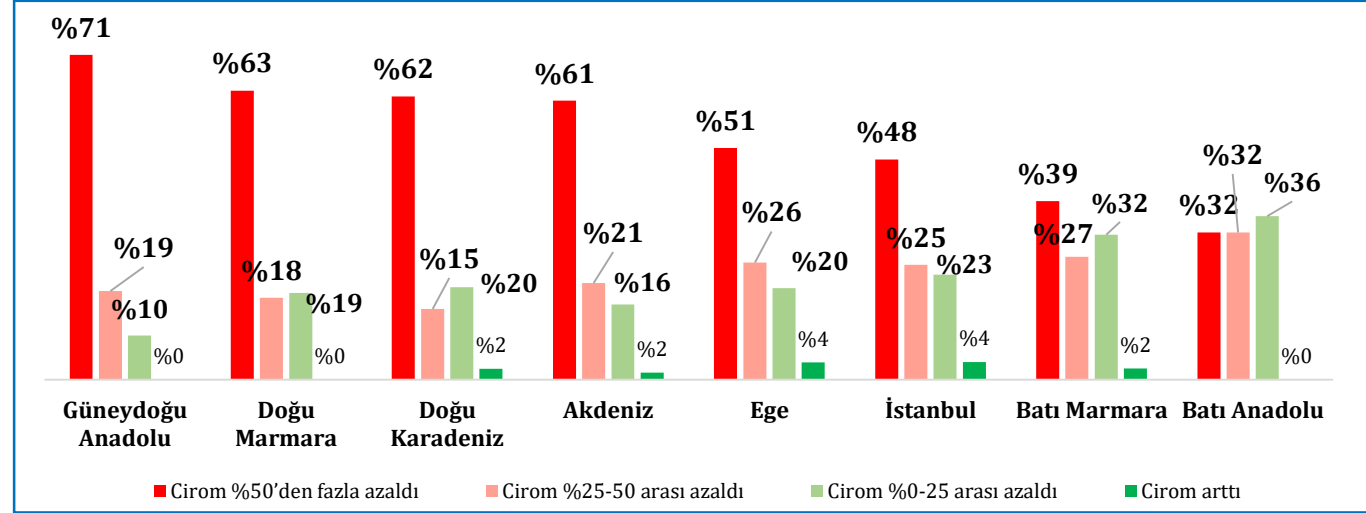
Firma cirolarında önemli düşüşler yaşanmıştır. Firmaların yarısından fazlasının cirosu %50'den daha fazla düşmektedir. (11-27 Mart 2020 tarihleri arasındaki süreç için değerlendirme)

- Ankete katılan firmaların %54'ü cirosunun %50'den fazla azaldığını belirtmiştir. Cirosu %25-50 arasında azalan firmaların oranı %22, %25'ten daha az azaldığını belirtenlerin oranı ise %21'dir. Firmaların sadece %2'sinin cirosu bu dönemde artmıştır. (Şekil 11)
- Ciro düşüşlerinde bölgelere göre önemli farklılıklar dikkat çekmektedir. Güneydoğu Anadolu'da firmaların %71'i cirosunun yarısından fazla düştüğünü söylerken, Batı Anadolu'da bu oran %32'dir. Ekonominin ağırlık merkezi konumundaki İstanbul, Batı Marmara ve Doğu Marmara'da bu oran sırasıyla %48, %39 ve %63'tür. (Şekil 12)
- Mikro, küçük ve orta büyüklükte firmaların yarısından fazlası cirolarının %50'den fazla azaldığını raporlamaktadır. Firma küçüldükçe etki artmaktadır. (Şekil 13)
- Sektörler itibariye bakıldığında en olumsuz ciro etkileri turizmde görülürken finans, makine ve tarımda göreceli olarak etkiler azdır. (Şekil 14)

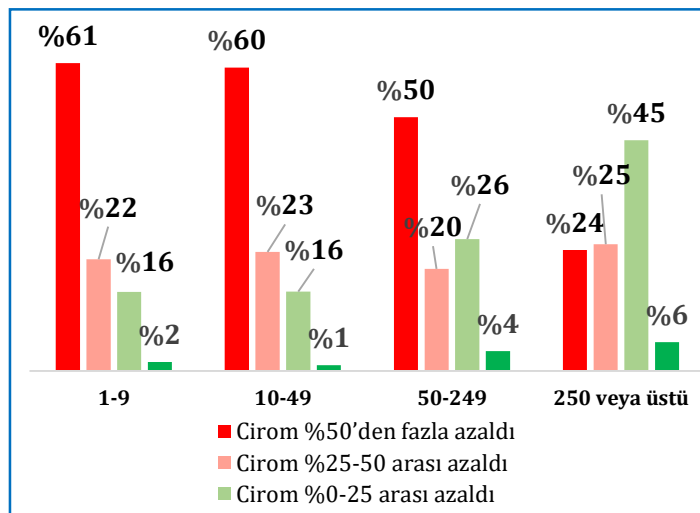
Şekil 11: «Covid-19 krizi işletmelerinizin satışlarını/iş hacmini nasıl etkiledi?» sorusuna yanıtlar, % (soru 3)

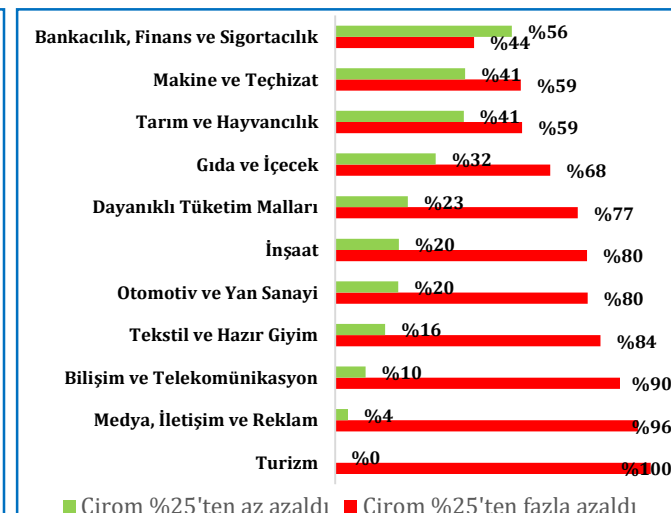
Şekil 12: Soru 3 yanıtlar, bölgelere göre öne çıkan farklılıklar

Şekil 13: Soru 3 yanıtlar, işletme büyüklüğüne göre öne çıkan farklılıklar

Şekil 14: Soru 3 yanıtlar, sektörler göre öne çıkan farklılıklar

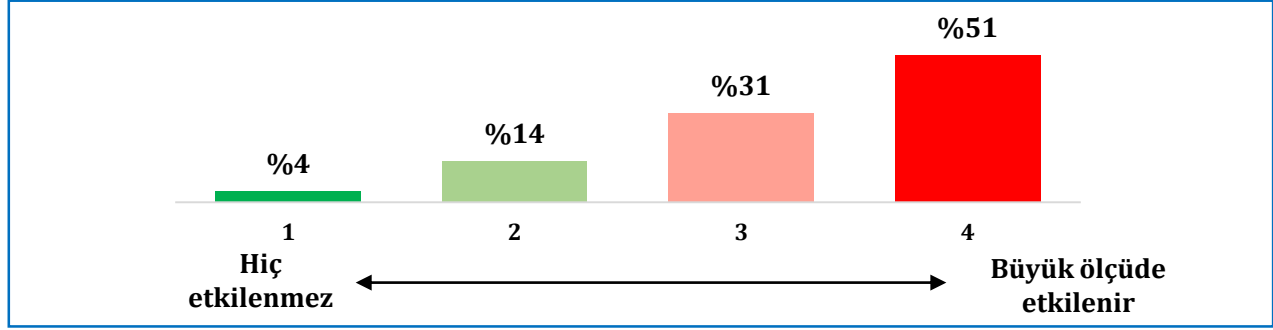
Covid-19 krizinin tedarik zincirleri üzerinde etkisi olmaktadır.

- Anket katılımcılarına Covid-19 krizinin tedarik zincirine etki düzeyleri 1-4 arasında artan skalada sorulduğunda, %51 büyük ölçüde etkilenir (4) derken, katılımcıların %31'i de etkilenme düzeyini 3 olarak değerlendirmiştir. Öte yandan tedarik zincirinin hiç ya da az etkileneceğini düşünenlerin (1 ve 2) toplam oranı %18'dir. (Şekil 15)

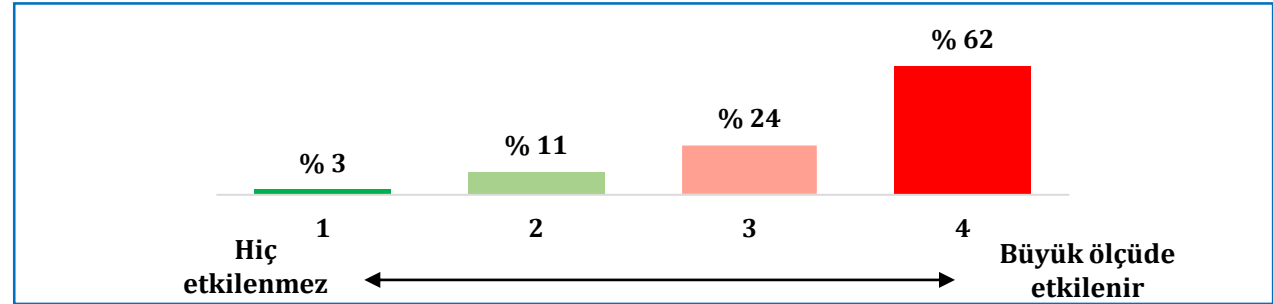
(Şekil 15)

- Bu soruya 3 ve 4 olarak yanıt verenlerin toplam oranına sektörel farklılıklar itibariyle bakıldığında, tekstil ve hazır giyim tedarik zincirinin %92 düzeyinde etkileneceği belirtilirken, bu oran otomotivde %77, gıda ve içecekte ise %78 olmuştur. (Şekil 15.1)
- Tedarik zincirlerinin etkilenme düzeyi açısından işletme ölçeğine göre anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir. Bölgesel açıdan, 4 diyenlerin oranı Akdeniz'de %63, Ege'de ise %43 olarak en belirgin farklılık olmuştur.
- Tedarik zincirlerinin etkilenme düzeyi sorusu, işletmeler üzerindeki doğrudan etki (Soru 1) düzeyi ile birlikte incelendiğinde ise ilginç bir farklılık göze çarpmaktadır. Katılımcıların %62'si krizin kendi firmalarının büyük ölçüde etkilediğini belirtirken, %51'i tedarik zincirlerinin büyük ölçüde etkileneceğini belirtmiştir. Bu aradaki farklılık, tedarik zincirlerindeki etkiye yönelik olumsuzluk algısının henüz daha kısıtlı olduğu şeklinde yorumlanabilir. Aynı farklılığa diğer açıdan bakıldığında, krizden az etkilenen firmalar toplamın %14'ünü oluştururken tedarik zincirim az etkilenir diyen firmaların oranı %18'dir. (Şekil 15 ve Şekil 16)

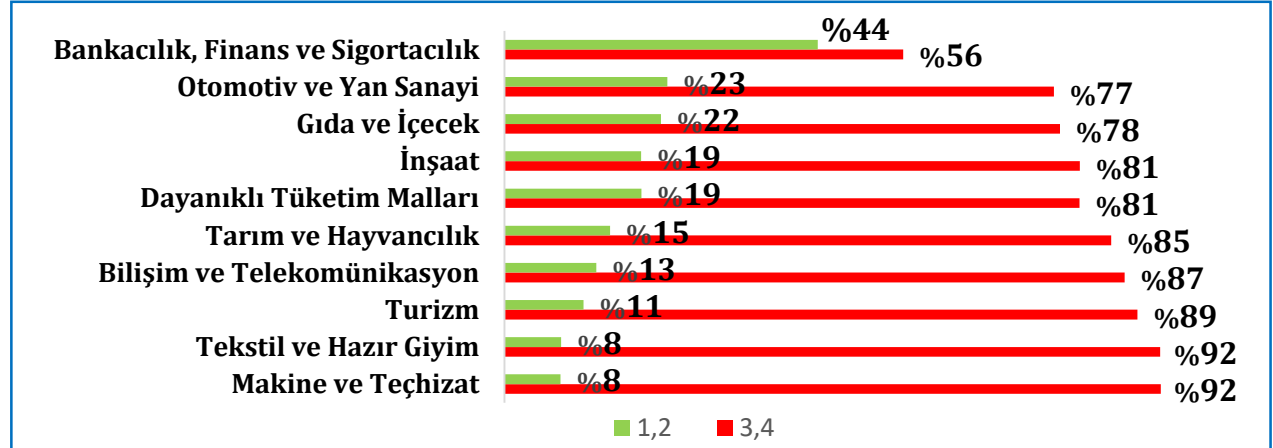
Şekil 15: «Tedarik zincirinin ne kadar etkileneceğini düşünüyorsunuz?» sorusuna yanıtlar, % (soru 4)

Şekil 16: «Covid-19 işletmenizi ne derecede etkiledi?» sorusuna yanıtlar, % (soru 1)

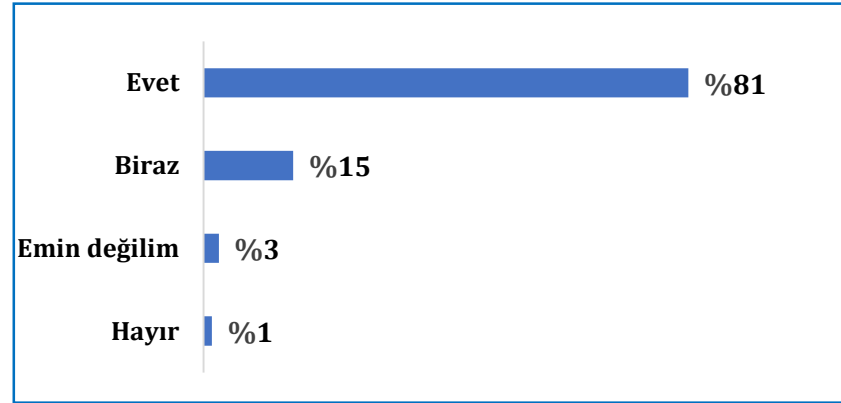

Şekil 15.1: «Tedarik zincirinin ne kadar etkileneceğini düşünüyorsunuz?» sorusuna yanıtlar, % sektörlere göre öne çıkan farklılıklar, % (soru 4)

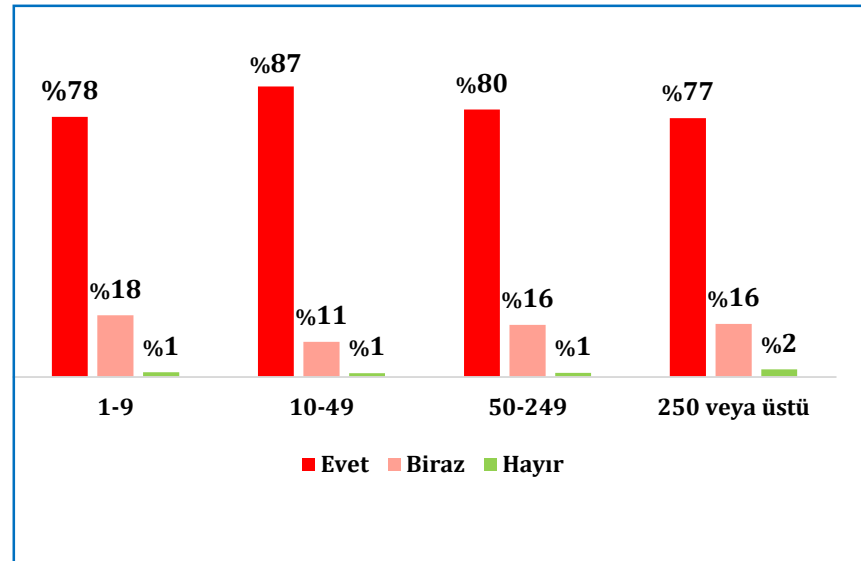

Covid-19 krizi bir çok firma tarafından ciddi bir tehdit olarak görülmekte ve stratejilerin gözden geçirilmesine neden olmaktadır.

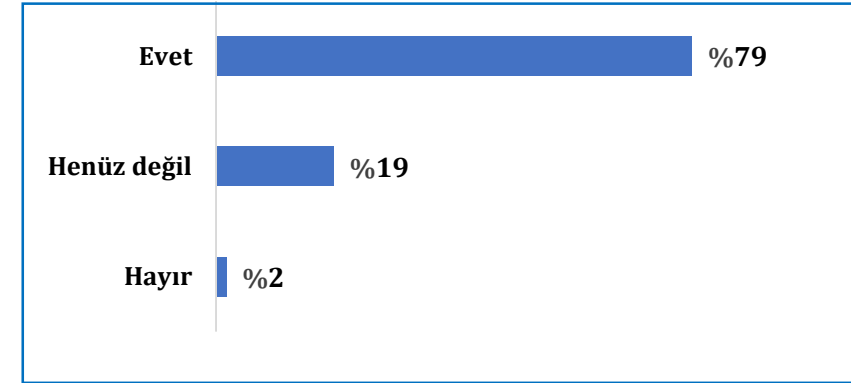
Şekil 17: «Covid-19 krizini işletmeniz için ciddi bir tehdit olarak görüyor musunuz» sorusuna yanıtlar, % (soru 5)

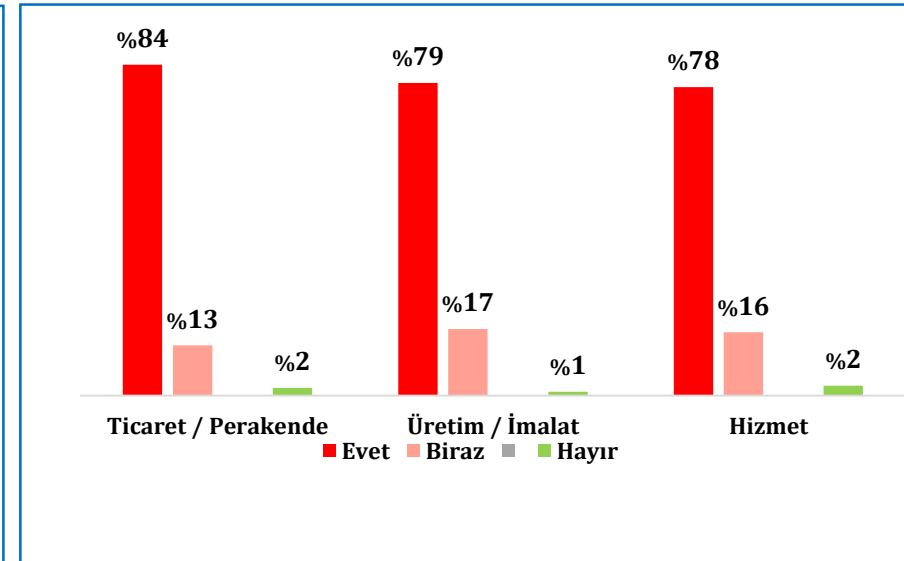
Şekil 17.1: Firma ölçeğine göre dağılım, % (soru 5)

Şekil 18: «Covid-19 krizinden dolayı 2020 stratejinizi ve faaliyetlerinizi yeniden gözden geçiriyor musunuz?» sorusuna yanıtlar, % (soru 6)

Şekil 17.2: Ana Faaliyete göre dağılım, % (soru 5)

- «Covid-19 krizini işletmeniz için ciddi bir tehdit olarak görüyor musunuz?» sorusunu firmaların yüzde 81'i «evet» olarak yanıtlamıştır. (Şekil 17)
- Yanıtlar firma ölçeği ve ana faaliyet alanına göre değerlendirildiğinde «evet» cevabı ağırlıklı olarak baskın gelmeye devam etmektedir. Krizin yarattığı tehdidin firmanın büyüklüğü ve faaliyet gösterdiği sektör gibi farklı segmentlerde değişmediği görülmektedir. Covid-19 krizi ülke genelinde firmaların büyük bir çoğunluğu tarafından ciddi bir tehdit olarak algılanmaktadır. (Şekil 17.1, 17.2)
- «Covid-19 krizinden dolayı 2020 stratejinizi ve faaliyetlerinizi yeniden gözden geçiriyor musunuz?» sorusuna ise firmaların yüzde 79'u «evet» derken, yüzde 19'u «henüz değil» yanıtını vermiştir. (Şekil 18) Krizin etki düzeyinin ve vadesinin henüz öngörülemez oluşu bu yanıtta etkili olmuş olabilir.

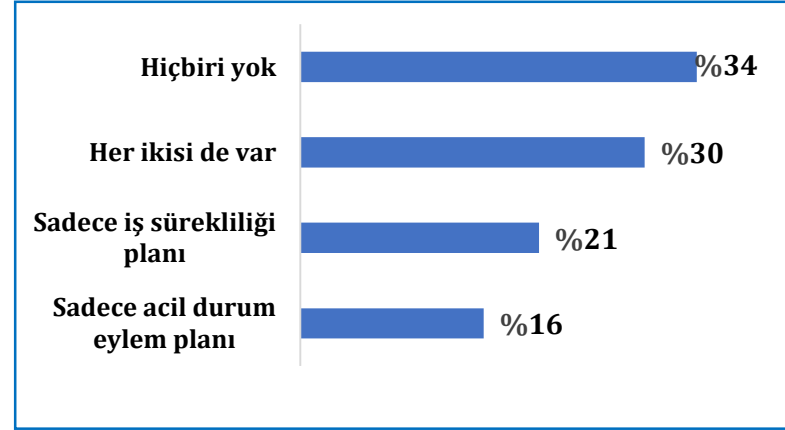
Covid-19 krizi bir çok firma tarafından ciddi bir tehdit olarak görülmekte ve stratejilerin gözden geçirilmesine neden olmaktadır.

Öte yandan, firmaların böyle bir krize stratejik hazırlık düzeyleri arasında farklılıklar dikkat çekmektedir. Anket katılımcılarının %34'ü «İşletmenizin iş sürekliliği veya acil durum eylem planı var mı?» sorusuna «hiçbiri yok» yanıtını vermiştir. Bu planlardan her ikisine sahip olanların oranı ise %30'dur. Firmaların yüzde 21'inin sadece iş sürekliliği planı, %16'sının da sadece acil durum eylem planı bulunmaktadır. (Şekil 19)

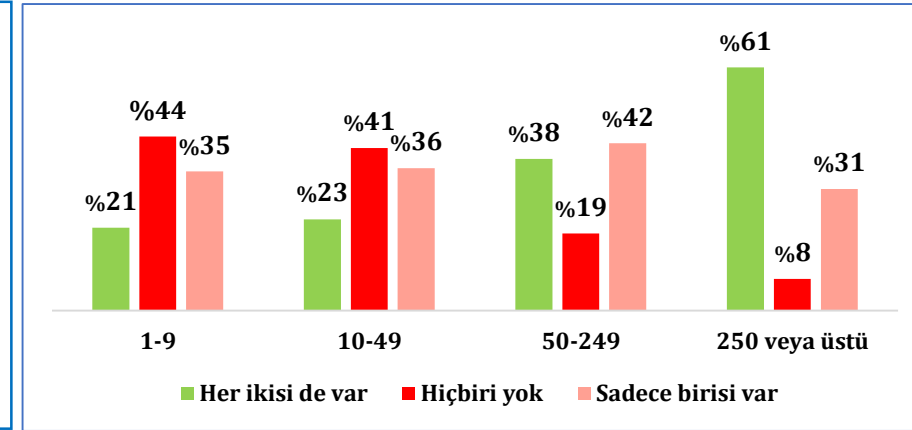
İş sürekliliği ve acil durum planlarının firmaların ölçeğine göre dağılımına bakıldığında firma ölçeği arttıkça krize karşı hazırlıklı olmanın arttığı gözlemlenmektedir. 250'den fazla çalışanlı büyük firmaların %61'i hem iş sürekliliği hem de acil durum planı olduğunu belirtmiştir. Küçük ve mikro ölçekli firmalar için bu %20 civarındadır. (Şekil 19.1)

Batı Marmara, Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu'da aynı anda "her ikisi var" diyen firmalar ortalamasının altında ve "hiçbiri yok" diyen firmalar ortalamasının üstünde kalmıştır. Bu sebeple bu 3 bölge kriz karşısında iş sürekliliği ve acil durum planı açısından en çok risk altında kalan bölgeler olarak öne çıkmaktadır. İstanbul, Doğu Marmara ve Ege bölgelerindeki firmalarsa aynı anda her iki plana da sahip olma bağlamında ortalamasının üstündedir. (Şekil 19.2)

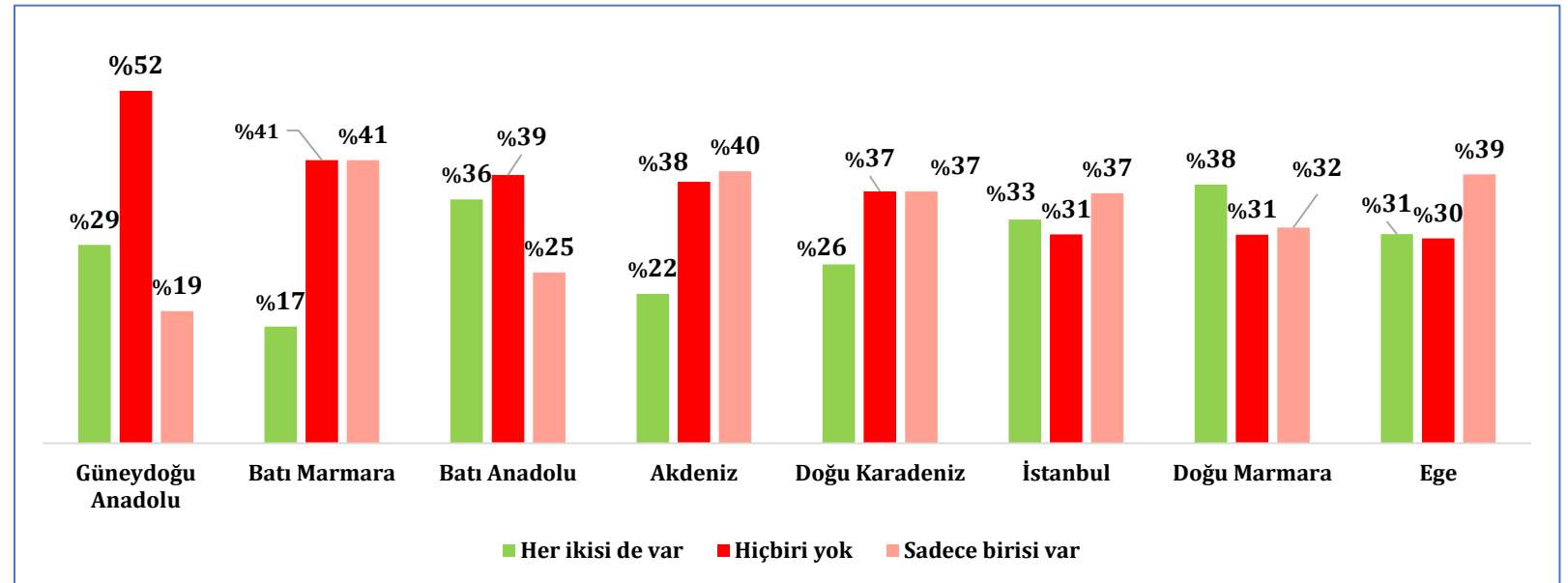
Şekil 19: «İşletmenizin iş sürekliliği veya acil durum eylem planı var mı?» sorusuna yanıtlar, % (soru 7)

Şekil 19.1: Firma ölçeğine göre dağılım, % (soru 7)

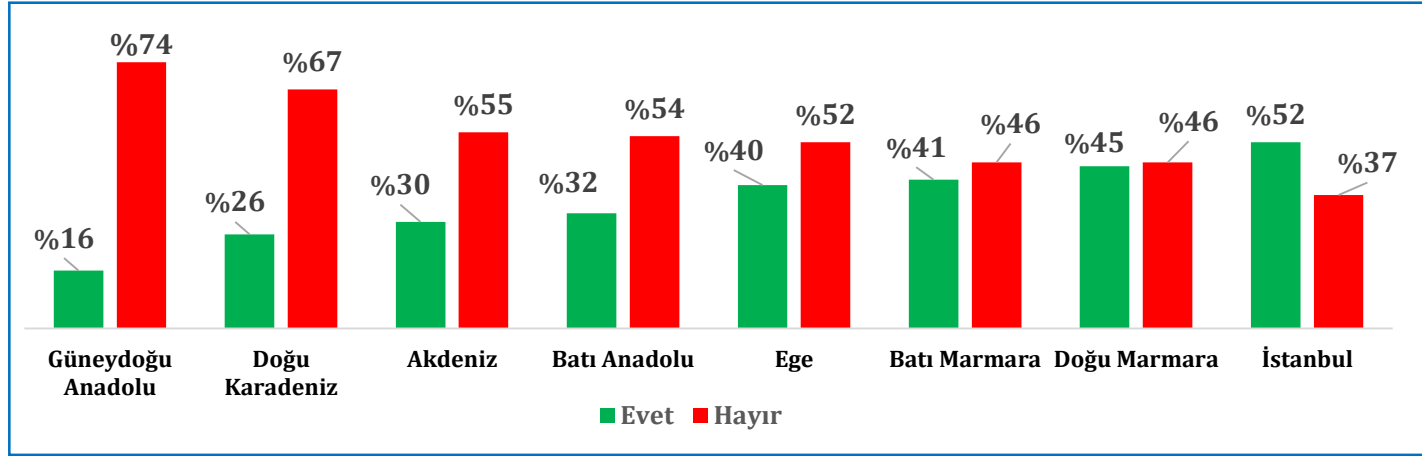
Şekil 19.2: Bölgesel dağılım, % (soru 7)

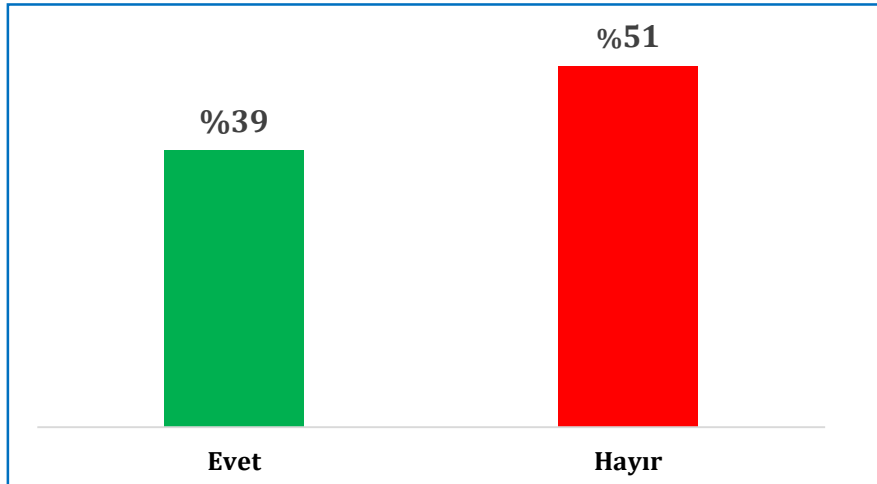
Uzaktan çalışma pratiği firmaların çoğu için mümkün değilken, sektörel ve bölgesel farklılıklar bulunmaktadır.

- Anket katılımcılarının %51'i işletmesinin altyapı ve dijital olanaklarının uzaktan çalışma için yeterli olmadığını belirtirken, %39 bunun yeterli olduğunu belirtmiştir. **(Şekil 20)**
- Uzaktan çalışma pratiklerinin yeterliliği bölgelere, sektörler ve işletme ölçeğine göre önemli farklılıklar göstermektedir. İstanbul'daki firmaların % 52'si uzaktan çalışma için yeterli altyapı ve dijital olanaklara sahip olduklarını belirtirken, bu oran Ege'de %40, Akdeniz'de %30 ve Güneydoğu Anadolu'da %16'dır. **(Şekil 21)**
- Uzaktan çalışabilme büyük firmaların %70'i için mümkünken, küçük işletmelerde bu oran %32'ye düşmektedir. **(Şekil 22)** Benzer şekilde, hizmet sektöründeki firmalarda bu oran %45 iken, imalatta %34, ticaret/perakendede %29'dur. **(Şekil 23)**

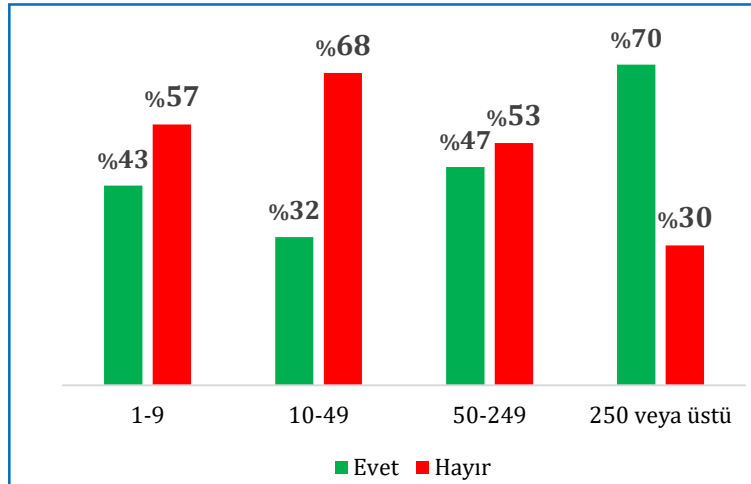
Şekil 21: Soru 8 yanıtlar, bölgelere göre öne çıkan farklılıklar

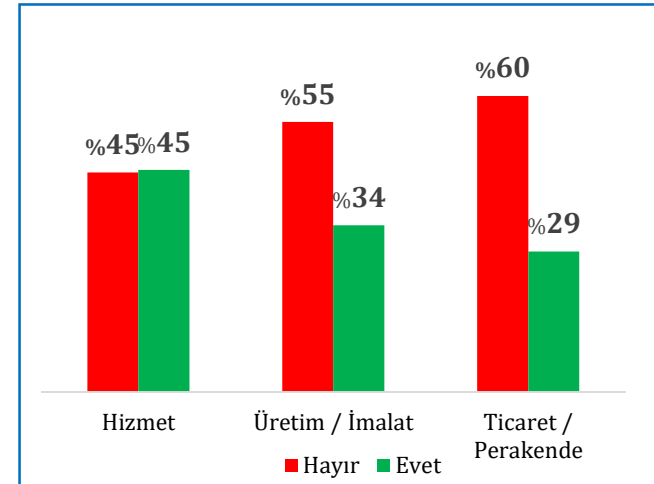
Şekil 20: «İşletmenizin altyapı ve dijital olanakları uzaktan çalışma için yeterli mi?» sorusuna yanıtlar, % (soru 8)

Şekil 22: Soru 8 yanıtlar, işletme büyüklüğüne göre öne çıkan farklılıklar

Şekil 23: Soru 8 yanıtlar, ana faaliyetlere göre öne çıkan farklılıklar

Firmaların çoğunluğunun günlük rutini kriz yönetimine kaymıştır. Ancak kriz yönetimi yapmak için gereken bilgiler yeterli değildir.

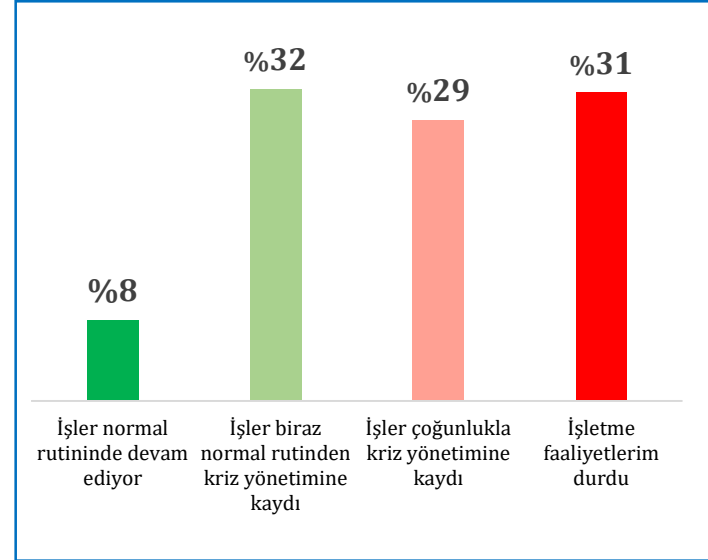
- Firmaların sadece %8'i işlerinin rutin seyrinde devam ettiğini belirtirken, %32'si kısmen kriz yönetimine başladığını, %29'u yoğun bir şekilde kriz yönetimi yaptığını belirtmiştir. Firmaların yaklaşık 3'te 1'i ise faaliyetlerinin tamamen durduğunu belirtmiştir. **(Şekil 24)**

- Bu konuda işletme ölçeğine göre ciddi farklar bulunmaktadır. Faaliyetleri tamamen duranların oranı büyük firmalarda %11 iken, küçük işletmelerde bu oran %36'dır. Kısmen kriz yönetimine geçmiş olanların oranı büyük firmalarda %61'e kadar yükselirken KOBİ'lerde yaklaşık %30'lar düzeyindedir. **(Şekil 25)**

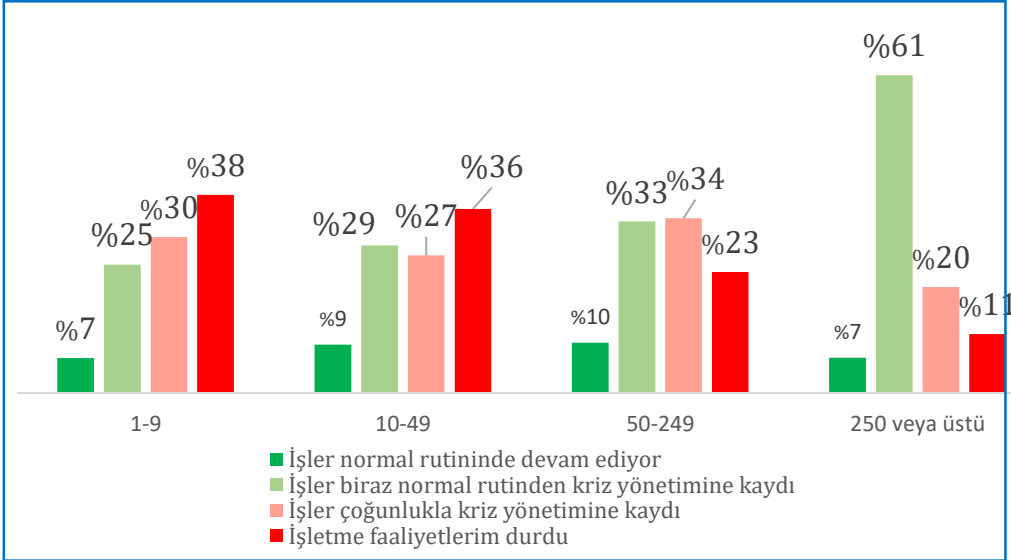
- Kriz yönetimi yapabilmek için gerekli olan bilgilere erişimde önemli sorunlar yaşandığı görülmektedir. «Covid-19 krizi ile ilgili edindiğiniz bilgiler planlama ve kriz yönetimi yapmanız için yeterli mi?» sorusuna firmaların yalnızca %24'ü evet derken, %35'i hayır, %41'i de emin değilim yanıtını vermiştir. **(Şekil 26)**

- Anket katılımcılarının bilgi kaynaklarına bakıldığında ise, «Covid-19 krizi ile ilgili haberleri nereden takip ediyorsunuz?» sorusuna firmaların %84'ü televizyon, %81'i sosyal medya derken, özel sektör çatı kuruluşlarını ve mesleki dernekleri işaret edenler %54'tür. **(Şekil 27)**

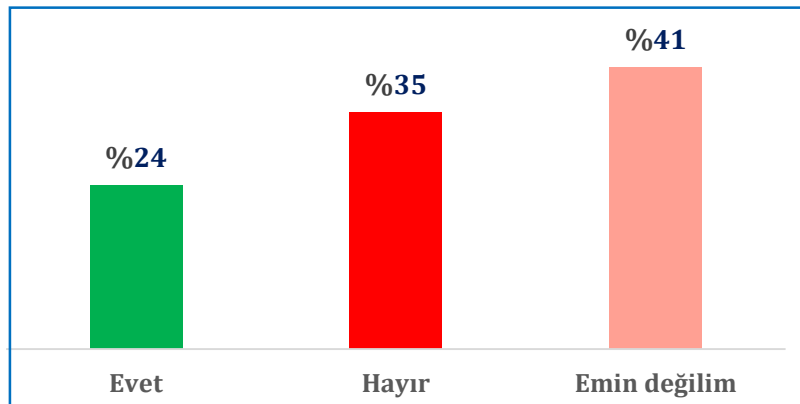
Şekil 24: «Şu anki günlük iş rutininizi nasıl tanımlarsınız?» sorusuna yanıtlar, % (soru 9)

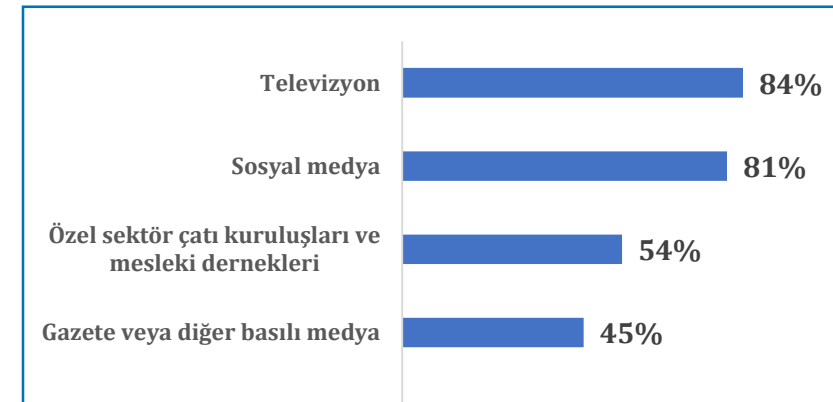
Şekil 25: «Şu anki günlük iş rutininizi nasıl tanımlarsınız?» sorusuna yanıtlar, % firma büyüklüğüne göre dağılım (soru 9)

Şekil 26: «Covid-19 krizi ile ilgili edindiğiniz bilgiler planlama ve kriz yönetimi yapmanız için yeterli mi?» sorusuna yanıtlar, % genel dağılım (soru 10)

Şekil 27: «Covid-19 krizi ile ilgili haberleri nereden takip ediyorsunuz?» sorusuna yanıtlar, % genel dağılım (soru 11)

Firmaların %95'i krize yönelik çeşitli tedbirler almıştır.

- Anket katılımcılarının %95'i «Covid-19 kriziyle ilgili işletmenizde tedbirler aldınız mı?» sorusuna evet yanıtını vermiştir. **(Şekil 28)** Öte yandan firmaların aldıkları tedbirlerde farklılıklar göze çarpmaktadır.
- Firmaların %85'i iş yerindeki hijyen koşullarını iyileştirmiştir. Firmaların önemli bir kısmı tarafından alından üç diğer tedbir ise iş yerinde ek koruyucu malzeme tedariki, iş seyahatlerinin iptali ve iş yerinde aynı anda bulunan çalışan sayısının azaltılması olmuştur. **(Şekil 29)**
- İzin politikalarında değişikliğe giden firma oranı %43, çalışanlara opsiyonel evden çalışma imkanı tanıyanların oranı %37, evden çalışmaya zorunlu tutanların oranı ise %21'dir. **(Şekil 29)**
- Bu tedbirler dışında, anket katılımcılarına farklı hangi tedbirleri de aldıkları sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtlar aşağıda özetlenmiştir.

Seçenekler haricinde farklı yanıt veren 64 firma arasında öne çıkan tedbirler

- Süreli, süresiz kapatmalar
- Vardiyaların ya da mesai saatlerinin azaltılması
- Toplantı ve görüşmeleri iptal etme ya da dijital ortama taşıma
- Yüksek risk grubu içinde olan bireylere izin
- İş yerine müşteri veya ziyaretçi kabul edilmemesi, dışardan yemek siparişlerinin yasaklanması
- Korunma ile ilgili gerekli bilgilendirmelerin yapılması ve prosedürlerin uygulanması ör. paraya temasta dezenfeksiyon, işletmeye girişte ateş ölçümü
- Yemek süresinin azaltılması, yemekhanenin seyreltilmesi, bekleme mesafeleri uygulaması ya da kumanya sistemine geçiş

Şekil 28: «Covid-19 kriziyle ilgili işletmenizde tedbirler aldınız mı?» sorusuna yanıtlar, % (soru 12)

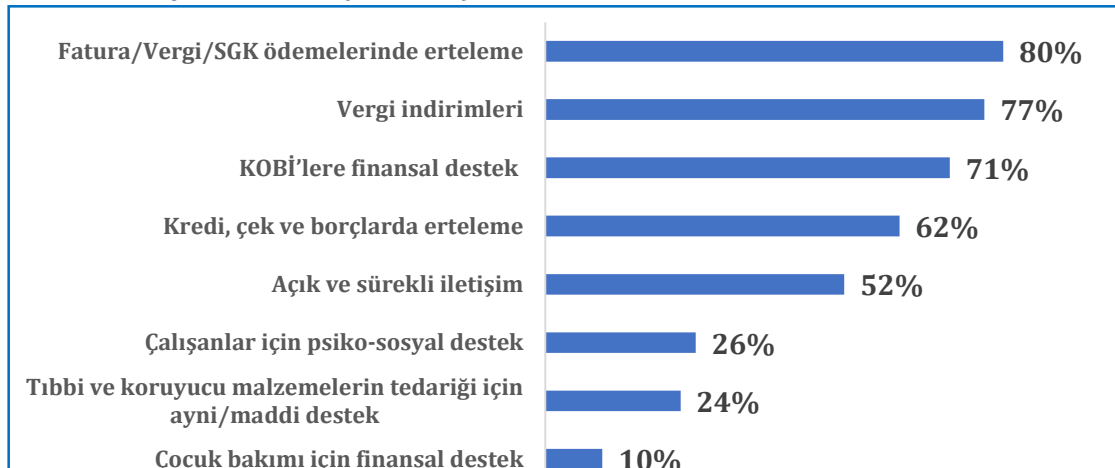
Şekil 29: «Covid-19 kriziyle ilgili işletmenizde tedbirler aldınız mı?» sorusuna evet diyenlerin aldığı tedbirler, % (soru 12a)

İşletmelerin önemli bir kısmı fatura/vergi/SGK ödemelerinde erteleme ve vergi indirimleri ile finansal desteğe ihtiyaç duymaktadır.

- «Sizin için en önemli destek mekanizmaları hangileridir?» sorusuna anket katılımcılarının %80'i fatura/vergi/SGK ödemelerinde erteleme ve %77'i de vergi indirimleri yanıtını vermiştir. KOBİ'lere finansal destek, kredi, çek ve borçlarda ertelemeler ise çoğunluk talep edilen diğer tedbirlerdir. Bunlara ek olarak, katılımcıların %26'sı çalışanlar için psiko-sosyal destek, %24'ü tıbbi ve koruyucu malzeme desteği gibi unsurlara işaret etmiştir. **(Şekil 30)**
- Bu tedbirler dışında, diğer seçeneğini belirten katılımcıların yanıtları incelendiğinde, 4 konunun öne çıktığı görülmektedir:
 - Zorunlu giderler konusunda destek sağlanması veya üstlenilmesi (maaşlar, kira, enerji maliyetleri, vergi ve harçlar)
 - Ticari ilişkileri korumak üzere çek ödemeleri için destek sağlanması
 - Kısa çalışma ödeneğine erişimin genişletilmesi
 - Psiko-sosyal destek

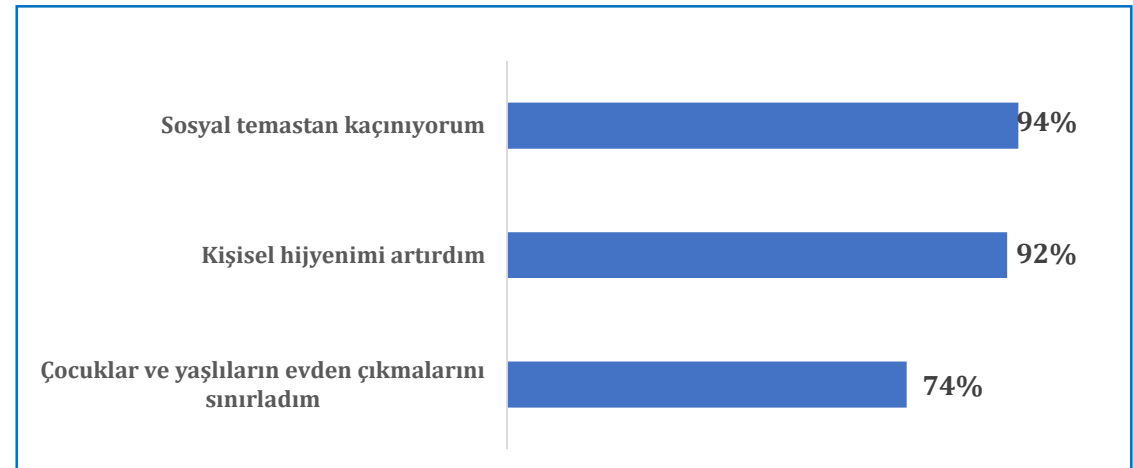
Şekil 30: «Sizin için en önemli destek mekanizmaları hangileridir?» sorusuna yanıtlar, % (soru 13)

Öne çıkan kişisel önlemler

- Anket katılımcılarına, işletmelerinin aldığı ve devletin alması gerektiğini düşündükleri tedbirler dışında, kişisel düzlemde hangi önlemleri aldıkları sorulmuştur. Bu soruya gelen yanıtlar içinde, %94'ün sosyal temastan kaçınma, %92'nin kişisel hijyeni artırma, %74'ün ise çocuklar ve yaşlıların evden çıkmalarını kısıtlama önlemlerine başvurdukları görülmüştür. **(Şekil 31)**
- Bu tedbirler dışında, diğer seçeneğini belirten katılımcıların yanıtları incelendiğinde, 3 konunun öne çıktığı görülmektedir:
 - Uzaktan çalışma, kişisel yalıtım ya da iş yerinde geçen saatleri azaltmak
 - Sağlıklı beslenme, egzersiz
 - Koruyucu ekipman kullanımı

Şekil 31: «Covid-19 krizine karşı kişisel nasıl önlemler aldınız?» sorusuna yanıtlar, % (soru 14)

Firmaların Covid-19 Krizine Karşı Sahip Oldukları Avantaj ve Dayanıklılık Endeksinin Oluşturulması

Metodoloji

Firmaların «Covid-19 Özelinde İşletme Etki ve İhtiyaç Anketinde» aşağıdaki sorulara verdiği yanıtlar, krize karşı sahip oldukları göreceli avantaj ve dayanıklılık ölçütleri olarak sınıflandırılmış ve belirli ağırlıklar atanarak nicelik kazandırılmıştır. Her bir endeks minimum değer 0, maksimum değer 100 olacak şekilde hesaplanmıştır.

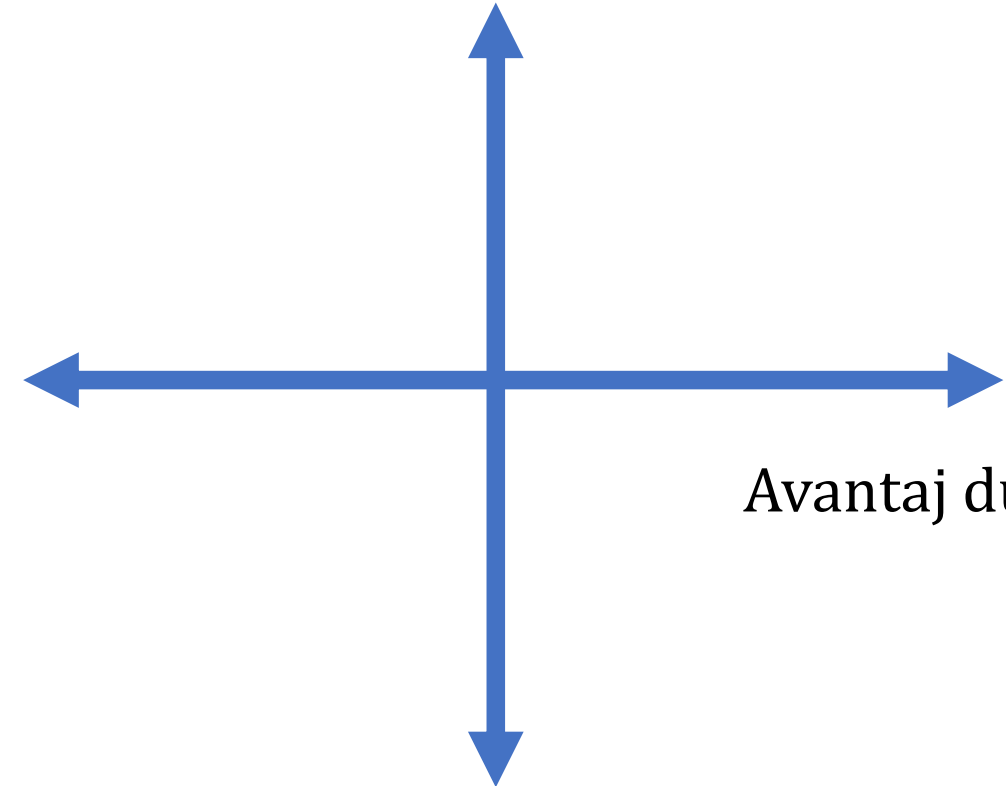
Avantaj Endeksi

- I. Koronavirüs işletmenizi ne derecede etkiledi? (%35)
 - «1» en yüksek avantaj (en düşük etki), «4» en düşük avantaj (en yüksek etki).
- II. Koronavirüs krizi işletmelerinizin satışlarını/iş hacmini nasıl etkiledi? (%35)
 - «Cirom arttı» en yüksek, «Cirom %50'den fazla azaldı» en düşük ağırlık.
- III. Tedarik zincirinin ne kadar etkileneceğini düşünüyorsunuz? (%30)
 - «1» en yüksek, «4» en düşük ağırlık.

Dayanıklılık Endeksi

- I. İşletmenizin iş sürekliliği veya acil durum eylem planı var mı? (%30)
 - «Her ikisi de var» en yüksek, «hiçbiri yok» en düşük ağırlık
- II. İşletmenizin altyapı ve dijital olanakları uzaktan çalışma için yeterli mi ? (%30)
 - «Evet» en yüksek, «hayır» en düşük ağırlık
- III. Koronavirüs kriziyle ilgili işletmenizdeki tedbirler aldınız mı? (%20)
 - 7 tedbirin tamamını alan firmalar 21 puan alıyor, her tedbir 3 puan.
- IV. Koronavirüs krizinden dolayı 2020 stratejinizi ve faaliyetlerinizi yeniden gözden geçiriyor musunuz? (%10)
- V. 3) Koronavirüs krizi ile ilgili edindiğiniz bilgiler planlama ve kriz yönetimi yapmanız için yeterli mi? (%10)

Dayanıklılık düzeyi

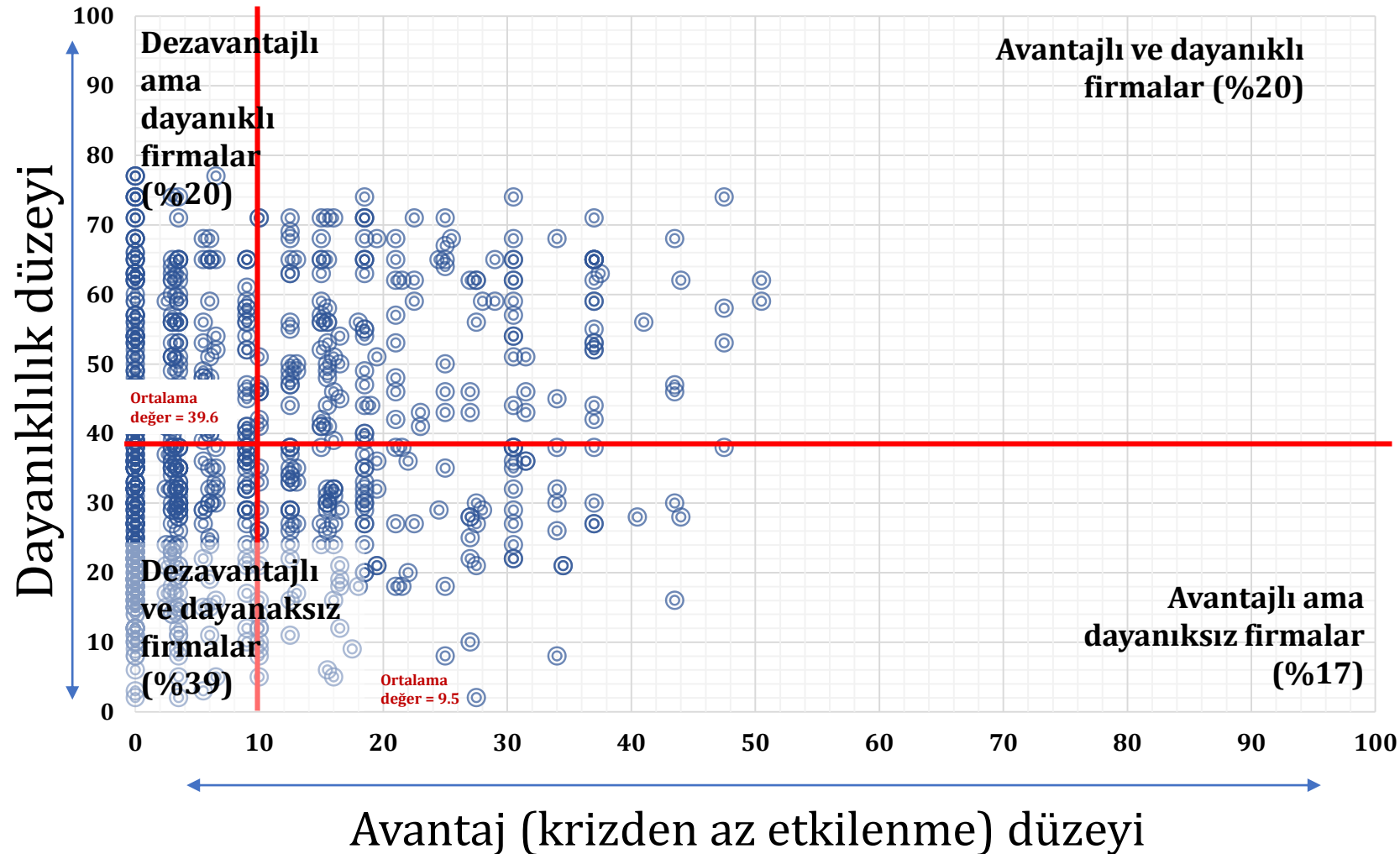

Avantaj düzeyi

Avantaj ve dayanıklılık endekslerinin etkileşimi: farklı firma segmentleri

- Avantaj düzeyi, firmanın kontrolü dışındaki unsurların, örneğin içinde bulunduğu sektörün ve tedarik zincirinin, Covid-19'un yarattığı olumsuzluklardan ne ölçüde etkilendiğini içermektedir. Diğer bir ifadeyle, avantajlı firmalar krizden daha az etkilenmiş firmalardır.
 - Dayanıklılık düzeyi ise, firmanın kontrolünde olan, stratejik planlama, kriz yönetimi yapabilme, acil durum / iş sürekliliği planlarının olması gibi unsurlardan meydana getirilen bir endeks değeridir.
 - Ankete katılan 780 firmanın %59'u Covid-19 krizine karşı doğal sebeplerden ötürü dezavantajlı konumdadır. Dezavantajlı konumda olan her 3 firmadan 1'i krize karşı alınan önlemler açısından ortalamanın üstünde bir dayanıklılık sergilemektedir.
 - Firmalara yönelik destek stratejileri geliştirirken, firmaların dayanıklılık ve avantaj düzeylerine göre oluşturulan ve yandaki şekilde gösterilen 4 ayrı segmentte farklılaştırmak yerinde olabilir.
 - Bu bağlamda,
 - Dezavantajlı ama dayanıklı firmalar (firmaların %20'si)
 - Dezavantajlı ve dayanıksız firmalar (firmaların %39'u)
 - Avantajlı ve dayanıklı firmalar (firmaların %20'si)
 - Avantajlı ama dayanıksız firmalar (firmaların %17'si)
- İçin ayrı ihtiyaç analizleri yapılması ve bunlar doğrultusunda özgün stratejilerin geliştirilmesi yerinde olabilir. Krizin boyutu ve vadesi daha öngörülebilir hale geldikçe bu verilerin izlenmesi ve güncellemesi önemlidir.

Şekil 32: Doğal avantaj ve dayanıklılık düzeyine göre firmaların dağılımı

Ek 1: İşletmelere Yöneltilen Sorular

Soru 1: Covid-19 işletmenizi ne derecede etkiledi?

Soru 2: Covid-19 krizinin işiniz üzerine olan etkilerinin ne kadar uzayacağını tahmin ediyorsunuz?

Soru 3: Covid-19 krizi işletmelerinizin satışlarını/iş hacmini nasıl etkiledi?

Soru 4: Tedarik zincirinin ne kadar etkileneceğini düşünüyorsunuz?

Soru 5: Covid-19 krizini işletmeniz için ciddi bir tehdit olarak görüyor musunuz?

Soru 6: Covid-19 krizinden dolayı 2020 stratejinizi ve faaliyetlerinizi yeniden gözden geçiriyor musunuz?

Soru 7: İşletmenizin iş sürekliliği veya acil durum eylem planı var mı?

Soru 8: İşletmenizin altyapı ve dijital olanakları uzaktan çalışma için yeterli mi?

Soru 9: Şu anki günlük iş rutininizi nasıl tanımlarsınız?

Soru 10: Covid-19 krizi ile ilgili edindiğiniz bilgiler planlama ve kriz yönetimi yapmanız için yeterli mi?

Soru 11: Covid-19 krizi ile ilgili haberleri nereden takip ediyorsunuz?

Soru 12: Covid-19 kriziyle ilgili işletmenizde tedbirler aldınız mı?

12. a: Cevabınız evetse nasıl tedbirler aldınız?

Soru 13: Sizin için en önemli destek mekanizmaları hangileridir?

Soru 14: Covid-19 krizine karşı kişisel nasıl önlemler aldınız?

Soru 15: Covid-19 krizinde fırsat görüyor musunuz?

Diğer Sorular

- İşletmeniz hangi şehirde faaliyet gösteriyor?
- İşletmenizin ana faaliyet türü nedir?
- İşletmeniz hangi sektörde faaliyet gösteriyor?
- İşletmeniz kaç kişi çalıştırıyor?
- İşletmeniz şu anda hangi kapasitede faaliyet gösteriyor?
- 2020 ikinci çeyrekte (Nisan-Haziran) hangi kapasitede faaliyet göstermeyi bekliyorsunuz?
- Covid-19 ile ilgili edindiğiniz bilgiler planlama ve kriz yönetimi yapmanız için yeterli mi?
- Covid-19'u işletmeniz için ciddi bir tehdit olarak görüyor musunuz?
- Hedefler için İş Dünyası Platformu, TÜSİAD, TÜRKONFED gibi kuruluşlar sizleri bu süreçte nasıl destekleyebilir?

Ek 2: Nuts Bölge Sınıflandırmasına Göre Ankete Katılan Şehirler

Batı Marmara	İstanbul	Doğu Marmara	Batı Karadeniz	Doğu Karadeniz	Kuzeydoğu Anadolu
BALIKESİR	İSTANBUL	BOLU	BARTIN	ORDU	ERZİNCAN
ÇANAKKALE		BURSA	KARABÜK	TRABZON	ERZURUM
EDİRNE		ESKİŞEHİR	SAMSUN		İĞDIR
TEKİRDAĞ		KOCAELİ	TOKAT		
		SAKARYA			
Akdeniz	Ege	Batı Anadolu	Orta Anadolu	Ortadoğu Anadolu	Güneydoğu Anadolu
ADANA	AYDIN	ANKARA	KAYSERİ	ELAZIĞ	BATMAN
ANTALYA	DENİZLİ	KARAMAN	NEVŞEHİR	MALATYA	DİYARBAKIR
HATAY	İZMİR	KONYA	NİĞDE	VAN	GAZİANTEP
ISPARTA	KÜTAHYA		SİVAS		MARDİN
MERSİN	MANİSA		YOZGAT		ŞANLIURFA
	MUĞLA				ŞIRNAK